

Public Libraries and Rural Pregnant Women's Information Needs: A Qualitative Study

 Leili Seifi

*Corresponding author, Associate Professor in Knowledge and Information Science, University of Birjand, Birjand, Iran. E-mail: leili.seifi@birjand.ac.ir

Mahdiye Kargar

Master of Information Management, University of Birjand, Birjand, Iran. E-mail: mahdiekargar9@gmail.com

Abstract

Objective: In rural areas, geographical and infrastructural limitations restrict their access to information resources. Public libraries, as accessible community institutions, can play a vital role in meeting these needs. This study aimed to explore librarians' perspectives on the information needs of pregnant women, the strategies for meeting them, and the barriers involved.

Methodology: This study is applied in terms of its purpose and qualitative in terms of its approach. In terms of its nature and implementation, it employs a case study method. The research was conducted in the cities of Birjand and Darmian in South Khorasan Province. The study population consisted of librarians and administrators of public libraries in these two cities, from whom a total of 15 participants were selected. Purposive sampling was used based on the participants' knowledge, experience, and relevance to the research topic. Data were collected through semi-structured interviews. The collected data were analyzed using a three-stage coding process, including open, axial, and selective coding. To ensure the validity of the findings, member checking was employed, and inter-coder agreement was used to establish reliability. Finally, data analysis was carried out using MAXQDA software.

Findings: The results revealed that the information needs of pregnant women fall into three major categories: intrinsic needs (access to diverse resources and educational programs), conscious needs (improvement of skills, household management, and parenting), and formalized needs (knowledge of pregnancy care, childbirth, and health issues). According to librarians, women fulfill these needs through continuous searching, visiting libraries or health centers, using databases, and engaging with health and social networks. However, several obstacles hinder this process, including limited information literacy, personal and family restrictions, financial and welfare difficulties, lack of resources, and inadequate ICT infrastructure.

Conclusion: This study reveals that public libraries in Birjand and Darmian possess substantial potential to meet the information needs of pregnant women, yet their actual contributions

remain limited due to structural, cultural, and technological barriers. Women's information needs are complex and multidimensional, spanning general, skill-based, and medical domains. While women actively seek to fulfill these needs through libraries, health centers, and social networks, systemic barriers hinder effective access. To address these challenges, libraries must be reimagined as socio-health institutions rather than solely cultural centers. This transformation requires several interrelated strategies: integrating library and health services through close collaboration with healthcare organizations to design joint maternal and child health programs; developing systematic health literacy initiatives that enhance pregnant women's knowledge and self-care capacities; expanding and updating health-related resources in both print and digital formats; strengthening online services to help overcome geographical and cultural barriers; and ensuring sustained financial and institutional policy support to guarantee continuity and impact of such initiatives. From a broader perspective, this research contributes to the literature on the intersection of information science, public health, and women's studies by providing practical insights for policymakers, librarians, and healthcare professionals aiming to enhance maternal health outcomes. It also highlights directions for future inquiry, including comparative studies in other regions, longitudinal evaluations of library-based interventions, and further exploration of digital platforms for health information dissemination. Ultimately, public libraries, by expanding their mission to include health and social empowerment, can play a transformative role in reducing inequalities, promoting informed decision-making, and supporting the well-being of women, families, and communities.

Keywords: public libraries, information needs, pregnant women, librarians, south Khorasan

Article type: Research

How to cite:

Seifi, L., & Kargar, M. (2025). Public Libraries and Rural Pregnant Women's Information Needs: A Qualitative Study. *Library and Information Sciences*, 28(3), 147-170.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 05/10/2025

Received in revised form: 26/11/2025

Accepted: 17/12/2025

Available online: 28/02/2026

Publisher: Central Library of Astan Quds Razavi
Library and Information Sciences, 2025, Vol. 28, No.3, pp. 147-170.

© The author(s)

کتابخانه‌های عمومی و نیازهای اطلاعاتی زنان باردار روستایی: مطالعه کیفی

لیلی سیفی

*نویسنده مسئول، دانشیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. رایانامه: leili.seifi@birjand.ac.ir

مهديه كارگر

کارشناس ارشد مدیریت اطلاعات، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. رایانامه: mahdiekargar9@gmail.com

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی دیدگاه کتابداران درباره نیازهای اطلاعاتی زنان باردار روستایی، شیوه‌های تأمین آن‌ها و موانع موجود انجام شد. **روش:** این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر رویکرد، کیفی است. از حیث ماهیت و نحوه اجرا نیز از روش مطالعه موردی بهره گرفته است. پژوهش در شهرستان‌های بیرجند و درمیان در استان خراسان جنوبی انجام شد. جامعه پژوهش شامل کتابداران و مسئولان کتابخانه‌های عمومی این دو شهرستان بود. در مجموع ۱۵ نفر به عنوان مشارکت‌کنندگان انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند و بر اساس آگاهی، تجربه و دسترسی شرکت‌کنندگان با موضوع پژوهش انجام شد. برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. داده‌های به دست‌آمده طی فرایند تحلیل داده‌ها در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی بررسی و تحلیل شدند. به منظور اطمینان از روایی داده‌ها از روش بازبینی مشارکت‌کنندگان استفاده شد و برای پایایی، توافق بین کدگذاران مورد استفاده قرار گرفت. در نهایت، تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار مکس کیودا انجام گرفت. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد نیازهای اطلاعاتی زنان باردار در سه دسته کلی قرار می‌گیرد: نیازهای درونی (استفاده از منابع متنوع و برنامه‌های آموزشی)، نیازهای آگاهانه (ارتقای مهارت‌های زندگی، خانه‌داری و فرزندپروری) و نیازهای رسمی‌شده (آگاهی از مراقبت‌های بارداری، زایمان و سلامت). با این حال، عواملی همچون ضعف سواد اطلاعاتی، محدودیت‌های فردی و خانوادگی، مشکلات مالی و رفاهی، کمبود منابع، ضعف زیرساخت‌های کتابخانه‌ها و نارسایی در خدمات فناوری اطلاعات، مانع دسترسی مؤثر زنان به اطلاعات می‌شود. **نتیجه‌گیری:** کتابخانه‌های عمومی در خراسان جنوبی ظرفیت بالایی برای پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی زنان باردار دارند، اما به دلیل موانع ساختاری، فرهنگی و فناورانه، نقش آن‌ها محدود مانده است. تقویت همکاری میان کتابخانه‌ها و مراکز بهداشتی، توسعه خدمات آموزشی و سلامت‌محور، ارتقای منابع چاپی و دیجیتال و بهبود زیرساخت‌های فناوری اطلاعات می‌تواند زمینه ارتقای سواد سلامت، کاهش نابرابری اطلاعاتی و توانمندسازی زنان باردار روستایی را فراهم سازد.

کلیدواژه‌ها: کتابخانه‌های عمومی، نیازهای اطلاعاتی، زنان باردار روستایی، کتابداران، خراسان جنوبی

نوع مقاله: پژوهشی

استناد:

سیفی، لیلی؛ کارگر، مهديه (۱۴۰۴). کتابخانه‌های عمومی و نیازهای اطلاعاتی زنان باردار روستایی: مطالعه کیفی. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۲۸(۳)، ۱۴۷-۱۷۰.

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۱۳ تاریخ ویرایش: ۱۴۰۴/۰۹/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۲۶ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۲/۰۹
ناشر: کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی
کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۴۰۴، دوره ۲۸، شماره ۳، شماره پیاپی ۱۱۱، صص. ۱۴۷-۱۷۰.

© نویسندگان

مقدمه

کتابخانه‌های عمومی به عنوان یکی از نهادهای مهم فرهنگی و اجتماعی، وظیفه دارند دسترسی آزاد و برابر به منابع اطلاعاتی را برای همه اقشار جامعه فراهم کنند. این کتابخانه‌ها نه تنها محل نگهداری منابع دانشی هستند، بلکه می‌توانند با ارائه اطلاعات کاربردی در زمینه‌های گوناگون، از فعالیت‌های اقتصادی تا خدمات بهداشتی و اجتماعی، نقش بسزایی در توانمندسازی اقشار مختلف جامعه ایفا نمایند. از این منظر، کتابخانه‌های عمومی می‌توانند با ارائه اطلاعات لازم در مورد فعالیت‌ها، کالاها و خدمات، زمینه تقویت پتانسیل اقتصادی محلی را فراهم ساخته و بدین ترتیب به رشد و توسعه جوامع محلی و روستایی کمک کنند (محمد^۱، ۲۰۱۹).

زنان به عنوان بخش گسترده و اثرگذار جامعه، محور اصلی خانواده و عامل اصلی مراقبت و پرورش نسل آینده محسوب می‌شوند. آن‌ها به دلیل مسئولیت‌های خانوادگی و اجتماعی خود، نیازمند دسترسی پایدار به اطلاعات معتبر هستند تا بتوانند علاوه بر ایفای نقش‌های سنتی خود، در توسعه اجتماعی و اقتصادی جامعه نیز مشارکت کنند. اهمیت این موضوع در اسناد بین‌المللی نیز تأکید شده است؛ چنان که در بیانیه اهداف توسعه پایدار ۲۰۳۰ سازمان ملل، دسترسی آزاد به اطلاعات یکی از ارکان توسعه پایدار و رفاه اقتصادی، سیاسی و اجتماعی معرفی شده است (ایزا^۲، ۲۰۲۱؛ بنارد و چیونگاهلو^۳، ۲۰۱۷). از این رو، زنان نه تنها برای مدیریت زندگی شخصی و خانوادگی خود، بلکه برای مشارکت فعال در جامعه، نیازمند اطلاعات دقیق و به‌روز هستند (کریمی، اکبرپور و اکوش، ۱۴۰۴).

یکی از مقاطع بسیار حساس در زندگی زنان، دوران بارداری است. بارداری گرچه یک روند طبیعی است، اما به عنوان دوره‌ای آسیب‌پذیر همراه با اضطراب، نگرانی و تنش شناخته می‌شود؛ چرا که سلامت مادر و جنین در این دوره اهمیت حیاتی دارد. زنان باردار نیازمند مجموعه‌ای از اطلاعات در زمینه‌های پزشکی، تغذیه، بهداشت روانی و مراقبت‌های پیشگیرانه هستند (سید حسینی و دیگران، ۲۰۲۲؛ لودون، بچنان و راتون^۴، ۲۰۱۶). دسترسی به اطلاعات معتبر می‌تواند سطح آگاهی آنان را ارتقاء دهد، استرس و اضطراب این دوران را کاهش دهد و احتمال بروز مشکلات و مرگ و میر ناشی از بارداری و زایمان را به میزان قابل توجهی کاهش دهد (نصراله‌زاده، ۱۳۹۳). علاوه بر این، رفع نیازهای اطلاعاتی زنان باردار موجب افزایش آمادگی برای ایفای نقش مادری، تقویت اعتماد به نفس و ارتقای توانایی‌های خودمراقبتی آنان می‌شود.

1. Mohammed

2. Izah

3. Benard & Chipungahelo

4. Loudon, Buchanan & Ruthven

در جامعه ایرانی نیز زنان، نقش کلیدی در ساختار خانواده و تربیت نسل آینده دارند (نارمنجی، ۱۴۰۲). زنان روستایی علاوه بر وظایف خانوادگی، در فعالیتهای اقتصادی همچون کشاورزی، دامداری و تولید صنایع دستی نیز مشارکت فعال دارند (عادلخانی و دیگران، ۱۳۹۳). با وجود این، شرایط جغرافیایی و فرهنگی خاص مناطق روستایی، دسترسی آنان به اطلاعات را محدود کرده است. در استان خراسان جنوبی، به ویژه در شهرستان درمیان، سلطه فرهنگ سنتی موجب شده است زنان در فعالیتهای اجتماعی بیرون از خانه حضور کمتری داشته باشند. با این حال، در سالهای اخیر افزایش سطح سواد و آگاهی زنان روستایی، زمینه‌ای برای ارتقای مهارت‌ها و ورود به عرصه‌های نوین اقتصادی و اجتماعی فراهم کرده است (رضائی و حجتی‌پور، ۱۴۰۱). این امر نشان می‌دهد زنان روستایی ظرفیت بالایی برای یادگیری و توانمندسازی دارند، اما تحقق این ظرفیت نیازمند حمایت اطلاعاتی ساختارمند از سوی نهادهایی مانند کتابخانه‌های عمومی است.

کتابخانه‌های عمومی، به عنوان نهادی آموزشی و فرهنگی، می‌توانند نقش پررنگی در تأمین نیازهای اطلاعاتی زنان ایفا کنند. این کتابخانه‌ها با فراهم‌سازی فرصتهای یادگیری مادام‌العمر، ارائه برنامه‌های آموزشی و دسترسی به منابع متنوع، زمینه توانمندسازی زنان را فراهم می‌آورند (بلوال^۱، ۲۰۲۱؛ گرابوسکا^۲، ۲۰۲۴). از این رو، توجه به نقش کتابخانه‌های عمومی در پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی زنان باردار اهمیت ویژه‌ای دارد. با این حال، شواهد موجود نشان می‌دهد که کتابخانه‌های عمومی در ایران، به ویژه در مناطق روستایی، هنوز نتوانسته‌اند نقش مؤثری در این زمینه ایفا کنند و خدمات آنان کمتر با نیازهای واقعی زنان باردار منطبق است (نارمنجی، ۱۴۰۲). این مسئله وجود یک شکاف جدی بین خدمات موجود و انتظارات جامعه زنان روستایی را آشکار می‌سازد.

با توجه به آنچه گفته شد، چالش اصلی در این زمینه، عدم انطباق خدمات و برنامه‌های کتابخانه‌های عمومی با نیازهای واقعی اطلاعاتی زنان باردار در مناطق روستایی است؛ وضعیتی که موجب می‌شود زنان در یکی از مهمترین و حساس‌ترین دوره‌های زندگی خود، دسترسی کافی و ساختارمند به اطلاعات معتبر نداشته باشند. این شکاف اطلاعاتی می‌تواند پیامدهایی همچون افزایش اضطراب، کاهش توانایی تصمیم‌گیری آگاهانه و محدود شدن مشارکت اجتماعی آنان را به همراه داشته باشد. از این رو، مسئله اصلی این پژوهش آن است که کتابخانه‌های عمومی چگونه و با چه سازوکارهایی می‌توانند در پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی زنان باردار روستایی نقش مؤثرتر و هدفمندتری ایفا کنند؟ بر این اساس، هدف اصلی پژوهش، شناسایی نیازهای اطلاعاتی زنان باردار در شهرستان‌های بیرجند و درمیان و تبیین نقش و کارکردهای بالقوه کتابخانه‌های عمومی در پاسخگویی به این نیازهاست.

1. Belwal

2. Grabowska

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

یکی از چارچوب‌های نظری مهم در حوزه علم اطلاعات، نظریه نیازهای اطلاعاتی تیلور است که در سال ۱۹۶۸ ارائه شد. تیلور نیازهای اطلاعاتی را در قالب چهار سطح نیاز غریزی یا درونی^۱، نیاز آگاهانه^۲، نیاز رسمی شده^۳ و نیاز سازش‌یافته^۴ تعریف می‌کند. در سطح نخست، فرد صرفاً احساس مبهمی از نارضایتی یا کمبود اطلاعات دارد که به راحتی قابل بیان نیست. در سطح دوم، او به طور آگاهانه وجود مسئله را درک می‌کند، اما همچنان قادر به بیان دقیق آن نیست. سطح سوم زمانی شکل می‌گیرد که نیاز اطلاعاتی به صورت روشن و مشخص در قالب یک پرسش یا هدف بیان می‌شود. نهایتاً در سطح چهارم، فرد نیاز خود را در قالب پرسش‌وجو یا درخواست به یک سیستم اطلاعاتی یا کتابدار منتقل می‌کند (تیلور^۵، ۲۰۱۵).

این نظریه به ویژه در زمینه مطالعه نیازهای اطلاعاتی زنان باردار اهمیت دارد؛ زیرا بسیاری از زنان در آغاز دوران بارداری ممکن است صرفاً احساس اضطراب یا نگرانی مبهمی نسبت به سلامت خود و جنین داشته باشند (سطح غریزی)، اما قادر به بیان دقیق آن نباشند. با افزایش آگاهی، این نیازها به سطح آگاهانه و سپس رسمی شده می‌رسند، به گونه‌ای که زنان پرسش‌های مشخصی درباره مراقبت‌های بارداری، زایمان و سلامت کودک مطرح می‌کنند (اسپ^۶ و دیگران، ۲۰۱۴). در نهایت، این پرسش‌ها در تعامل با کتابخانه‌ها، مراکز بهداشتی یا پایگاه‌های اطلاعاتی به صورت سازش‌یافته بیان می‌شوند (کریمی و دیگران، ۱۴۰۴).

از منظر کتابخانه‌های عمومی، کاربرد نظریه تیلور نشان می‌دهد که کتابداران باید نقش فعالی در فرایند «مذاکره پرسش» ایفا کنند؛ بدین معنا که تنها به پاسخ‌گویی سطحی به پرسش‌های سازش‌یافته اکتفا نکرده، بلکه با گفت‌وگو و تعامل، به شناسایی لایه‌های عمیق‌تر نیاز اطلاعاتی زنان بپردازند. این امر می‌تواند به ویژه در جوامع روستایی که زنان با محدودیت‌های سواد اطلاعاتی و دسترسی مواجه‌اند، راهگشا باشد. بنابراین، نظریه تیلور چارچوبی نظری فراهم می‌کند تا نیازهای اطلاعاتی زنان باردار روستایی نه صرفاً در سطح پرسش‌های ظاهری، بلکه در ابعاد عمیق‌تر و واقعی‌تر شناسایی و تأمین شود (تیلور، ۲۰۱۵).

پژوهش‌های بین‌المللی نشان داده‌اند که کتابخانه‌های عمومی ظرفیت بالایی برای پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی گروه‌های خاص، به ویژه زنان روستایی و زنان باردار دارند (گرابوسکا، ۲۰۲۴، ناکارلا و هاروود^۷،

1. visceral
2. conscious
3. formalized
4. compromised
5. Taylor
6. Asp
7. Naccarella & Horwood

۲۰۲۱؛ ژانگ و پاری^۱، ۲۰۱۸، دادو و محمد^۲، ۲۰۱۳؛ کریستوفر^۳، ۲۰۱۷؛ ویتنی، کسلمن و هومفری^۴، ۲۰۱۷؛ محمد، ۲۰۱۹؛ بلوال، ۲۰۲۱). به عنوان نمونه، گرابوسکا (۲۰۲۴) نشان می‌دهد که کتابخانه‌های عمومی در لهستان با ارائه برنامه‌ها و خدمات هدفمند، نقش مهمی در حمایت اطلاعاتی و اجتماعی از زنان باردار و مادران دارای فرزند کوچک ایفا می‌کنند. ناکارلا و هاروود (۲۰۲۱) تأکید می‌کنند که کتابخانه‌های عمومی می‌توانند به عنوان فضاهای چندمنظوره و سلامت‌محور، نقش مهمی در ارتقای سواد سلامت و دسترسی افراد به اطلاعات معتبر ایفا کنند. ژانگ و پاری (۲۰۱۸) نشان می‌دهند که همکاری میان کتابداران عمومی و کتابداران حوزه علوم سلامت می‌تواند به ایجاد فرهنگ سلامت و تقویت دسترسی جامعه به اطلاعات بهداشتی معتبر کمک کند. داودو و محمد (۲۰۱۳) نشان می‌دهند که دسترسی، انتشار و بهره‌برداری مناسب از اطلاعات نقش مهمی در توانمندسازی اجتماعی اقتصادی ساکنان مناطق روستایی ایفا می‌کند. کریستوفر (۲۰۱۷) بر این نکته تأکید می‌کند که کتابخانه‌ها در اوگاندا با ارائه خدمات آموزشی و اطلاعاتی می‌توانند به تحقق برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان و دختران کمک کنند. ویتنی، کسلمن و هومفری (۲۰۱۷) بر این موضوع تأکید دارند که کتابخانه‌ها و کتابداران به عنوان شرکای کلیدی می‌توانند نقشی اساسی در پیشبرد پژوهش‌ها و اقدامات مرتبط با ارتقای سواد سلامت ایفا کنند. محمد (۲۰۱۹) بیان می‌کند که ارائه خدمات کتابخانه‌های عمومی در مناطق روستایی نیجریه نقش مهمی در پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی ساکنان این مناطق و حمایت از توسعه محلی دارد. بلوال (۲۰۲۱) مطرح می‌کند که کتابخانه‌های عمومی در منطقه دهرادون از طریق ارائه خدمات آموزشی و اطلاعاتی، نقش قابل توجهی در توانمندسازی زنان و افزایش مشارکت اجتماعی آنان دارند.

آتواس^۵ (۲۰۱۸) بیان می‌کند که کتابخانه‌های دانشگاهی در غنا از طریق ارائه خدمات اطلاعاتی و آموزشی، نقش مؤثری در ارتقای برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان ایفا می‌کنند. ایلو^۶ و دیگران (۲۰۲۱) در نیجریه تأکید کرده‌اند که با تخصیص بودجه کافی، مشارکت جامعه محلی و همکاری نزدیک با مراکز بهداشتی، کتابخانه‌های عمومی می‌توانند به مرجع قابل اعتمادی برای تأمین اطلاعات سلامت زنان تبدیل شوند. مطابق یافته‌های پژوهش‌ها، زنان و ساکنان مناطق روستایی با محدودیت‌های جدی در دسترسی به اطلاعات، اعم از اطلاعات سلامت و اطلاعات عمومی مواجه‌اند؛ محدودیت‌هایی که به دلیل سواد اطلاعاتی

1. Zhang & Parry

2. Daudu & Mohammed

3. Christopher

4. Whitney, Keselman & Humphreys

5. Atuase

6. Ilo

پایین، وابستگی به منابع غیررسمی و کمبود کانال‌های معتبر اطلاع‌رسانی شکل می‌گیرد و مستقیماً بر آگاهی و رفتارهای سلامت آنان تأثیر می‌گذارد (بنارد و چیپونگاهلو، ۲۰۱۷؛ اسلام و احمد^۱، ۲۰۱۲).

در ایران نیز مطالعات مختلفی به بررسی نقش کتابخانه‌های عمومی در توانمندسازی زنان و به ویژه زنان روستایی پرداخته‌اند (رضائی و حجی‌پور، ۱۴۰۱؛ نارمنجی، ۱۴۰۲؛ یاری و بهرامی، ۱۴۰۳). عادلخانی و دیگران، (۱۳۹۳) بر نقش دسترسی به منابع اطلاعاتی در تقویت مشارکت زنان روستایی در توسعه پایدار تأکید کردند. همچنین، رضائی و حجی‌پور (۱۴۰۱) نشان دادند که رسانه‌ها و کتابخانه‌های عمومی می‌توانند ابزاری برای توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی باشند. افزون بر این، نارمنجی (۱۴۰۲) جایگاه کتابخانه‌های عمومی را در ارتقای آگاهی زنان خانه‌دار در بستر فضای مجازی بررسی کرده و بر ظرفیت این کتابخانه‌ها در توانمندسازی تأکید داشته است. این پژوهش‌ها در مجموع نشان می‌دهند که کتابخانه‌های عمومی ایران، به رغم ظرفیت‌های گسترده، هنوز در پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی گروه‌های خاص مانند زنان باردار با محدودیت‌های جدی مواجه‌اند. نتایج پژوهش یاری و بهرامی (۱۴۰۳) نشان داد که کتابخانه‌های عمومی روستایی با ارائه مجموعه‌ای از برنامه‌ها و خدمات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و محیط‌زیستی نقش مهمی در توانمندسازی روستاییان و توسعه جامعه محلی ایفا می‌کنند. این پژوهش، همچنین چالش‌هایی همچون محدودیت منابع انسانی، کمبود منابع اطلاعاتی، امکانات ناکافی و ضعف در اطلاع‌رسانی را شناسایی کرد و پیشنهادهایی برای ارتقای اثربخشی خدمات کتابخانه‌های روستایی ارائه داد.

مرور پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که کتابخانه‌های عمومی در سراسر جهان به ویژه در جوامع روستایی، می‌توانند نقش کلیدی در ارتقای سلامت و توانمندسازی زنان باردار ایفا کنند. مطالعات بین‌المللی و داخلی بر اهمیت دسترسی زنان به اطلاعات معتبر و به‌روز در زمینه‌های مرتبط با بارداری، سلامت جسمی و روانی، مهارت‌های زندگی و فرزندپروری تأکید کرده‌اند. با این حال، موانعی همچون ضعف سواد اطلاعاتی، محدودیت‌های فردی و خانوادگی، کمبود منابع و زیرساخت‌های ناکافی، موجب شده است شکاف قابل توجهی میان نیازهای واقعی زنان باردار و خدمات ارائه‌شده توسط کتابخانه‌های عمومی وجود داشته باشد. بنابراین، پژوهش حاضر بر آن است تا با تمرکز بر شرایط بومی ایران و از منظر کتابداران، به بررسی دقیق نیازهای اطلاعاتی زنان باردار روستایی، راهکارهای تأمین آن‌ها و چالش‌های موجود بپردازد تا بتواند زمینه‌ای برای ارائه خدمات مؤثرتر و هدفمندتر فراهم سازد.

هدف پژوهش حاضر آن است که از دیدگاه کتابداران به این پرسش‌ها پاسخ دهد:

۱. از دیدگاه کتابداران، انواع نیازهای اطلاعاتی زنان باردار روستایی چیست؟

۲. از دیدگاه کتابداران، زنان باردار روستایی چگونه نیازهای اطلاعاتی خود را تأمین می‌کنند؟
۳. از دیدگاه کتابداران، راهکارهای زنان باردار روستایی برای تأمین نیازهای اطلاعاتی چیست؟
۴. از دیدگاه کتابداران، چالش‌های آنان در مسیر دستیابی به اطلاعات کدام است؟

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر رویکرد، کیفی است و با استفاده از روش مطالعه موردی انجام گرفت. حوزه اجرای پژوهش، شهرستان‌های بیرجند و درمیان در استان خراسان جنوبی بود. جامعه پژوهش شامل کتابداران و مسئولان کتابخانه‌های عمومی این دو شهرستان بود که بر اساس معیارهای از پیش تعیین شده انتخاب شدند.

روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند انجام شد. معیارهای ورود به مطالعه شامل:

۱. داشتن حداقل یک سال سابقه فعالیت در کتابخانه عمومی،
۲. آشنایی با مراجعه‌کنندگان زن و به ویژه زنان باردار،
۳. تمایل به مشارکت داوطلبانه در مصاحبه.

معیارهای خروج از مطالعه نیز شامل:

۱. عدم همکاری یا انصراف در هر مرحله از مصاحبه،
۲. ناتوانی در ارائه اطلاعات مرتبط با موضوع،
۳. حضور نامنظم یا ناقص در فرایند گردآوری داده‌ها.

در مجموع ۱۵ نفر با توجه به معیارهای فوق و بر اساس اشباع نظری انتخاب شدند. داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته گردآوری شد. پرسش‌های مصاحبه بر مبنای مبانی نظری نیاز اطلاعاتی و نقش کتابخانه‌های عمومی طراحی گردید و در طول فرایند مصاحبه، امکان تغییر و توسعه آن فراهم بود. مراحل اجرای پژوهش به شرح زیر است:

مرحله اول: تدوین پروتکل مصاحبه

در این گام، پرسش‌های اصلی مصاحبه بر اساس متون علمی پیشین (به عنوان مثال: گرابوسکا، ۲۰۲۴؛ بلوال، ۲۰۲۱؛ ایلیو، ایفجه، سیگان-آدینیران، مابکل-آنوها و ایکوییه، ۲۰۲۱؛ ناکارلا و هاروود، ۲۰۲۱؛ اسلام و احمد، ۲۰۱۲؛ اسپ، پیترسون، سندبرگ، کاباکاینگا و آگاردی، ۲۰۱۴؛ باتاچاریا و دیگران^۱، ۲۰۱۸؛ رودریگوس و دیگران^۲، ۲۰۲۳) طراحی شدند. برای اطمینان از روایی پرسش‌ها، یک مصاحبه آزمایشی انجام شد و پس از

1. Bhattacharyya

2. Rodrigues

بازخورد اولیه، پرسش‌ها بازنگری گردید.

مرحله دوم: اجرای مصاحبه‌ها

مصاحبه‌ها به صورت حضوری و در کتابخانه‌های عمومی بیرجند و درمیان انجام شد. مدت‌زمان هر مصاحبه بین ۴۰ تا ۵۵ دقیقه بود. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و حرفه‌ای مصاحبه‌شوندگان همراه با زمان مصاحبه در جدول ۱ درج شده است.

جدول ۱. مشخصات مصاحبه‌شوندگان

مصاحبه‌شونده	سن	میزان تحصیلات	شغل	شهرستان	مدت زمان مصاحبه
۱	۲۹	کارشناسی ارشد	کتابدار	درمیان	۴۵ دقیقه
۲	۴۰	کارشناسی ارشد	کتابدار	درمیان	۴۰ دقیقه
۳	۳۵	کارشناسی	کتابدار	درمیان	۴۲ دقیقه
۴	۴۰	کارشناسی ارشد	رئیس کتابخانه	درمیان	۴۴ دقیقه
۵	۳۶	کارشناسی	کتابدار	درمیان	۴۵ دقیقه
۶	۲۵	کارشناسی	کتابدار	درمیان	۵۰ دقیقه
۷	۳۶	کارشناسی	کتابدار	درمیان	۴۱ دقیقه
۸	۳۰	کارشناسی	کتابدار	درمیان	۴۵ دقیقه
۹	۳۵	کارشناسی ارشد	کتابدار	بیرجند	۴۷ دقیقه
۱۰	۴۰	کارشناسی	مسئول کتابخانه	بیرجند	۴۵ دقیقه
۱۱	۳۲	کارشناسی ارشد	کتابدار	بیرجند	۴۸ دقیقه
۱۲	۴۱	کارشناسی ارشد	کتابدار	بیرجند	۴۰ دقیقه
۱۳	۳۶	کارشناسی ارشد	مسئول کتابخانه	بیرجند	۵۰ دقیقه
۱۴	۴۳	کارشناسی	کتابدار	بیرجند	۵۵ دقیقه
۱۵	۳۵	کارشناسی	کتابدار	بیرجند	۵۰ دقیقه

فرایند گردآوری داده‌ها بیش از یک ماه طول کشید. مصاحبه‌ها با کسب اجازه، ضبط و پس از پیاده‌سازی در نرم‌افزار ورد^۱، در نرم‌افزار مکس کیودا نسخه ۲۰^۲ وارد شدند. تحلیل داده‌ها بر اساس سه سطح کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام گرفت. برای افزایش دقت، فرایند کدگذاری با رجوع به مقالات علمی مرتبط پشتیبانی شد.

کدگذاری باز

در نخستین مرحله، هر عبارت یا جمله‌ای که حامل معنای خاص یا مفهومی مستقل بود به عنوان کد باز در نظر گرفته شد. برای مثال، یکی از کتابداران در مصاحبه می‌گوید: «اگر کتابداری باشه بهمون منابع

1. Word

2. MAXQDA 2020

اطلاعاتی معتبر رو معرفی کنن، خیلی خوبه». این جمله با کدهای باز «شناخت منابع اطلاعاتی» و «ضعف در شناخت منابع اطلاعاتی» برچسب‌گذاری شد. تمامی کدهای باز پس از استخراج توسط پژوهشگر نخست، در اختیار پژوهشگر دوم قرار گرفت تا مورد بازبینی و تأیید قرار گیرد. این روند تا انتهای مصاحبه‌ها ادامه یافت و در نهایت کدهای مشابه در هم ادغام شدند. در مجموع، ۹۵۹ کد باز برای کتابداران استخراج شد.

کدگذاری محوری

در مرحله دوم، کدهای باز حاصل از مرحله قبل با یکدیگر مقایسه شده و کدهایی که از نظر موضوعی یا معنایی شباهت داشتند، در یک دسته بزرگ‌تر قرار گرفتند. این کار باعث شد تا مجموعه‌ای از مقوله‌های محوری شکل بگیرد که مفاهیم اصلی پژوهش را در سطحی متمرکزتر بازنمایی می‌کرد. برای نمونه، کدهایی همچون «ضعف در شناخت منابع اطلاعاتی»، «ضعف در ارزیابی منابع» و «ضعف در راهبردهای جستجو» تحت یک مقوله محوری جدید با عنوان «فقدان مهارت‌های سواد اطلاعاتی» جای گرفتند. در پایان این مرحله، ۴۹ کد محوری برای کتابداران استخراج شد.

کدگذاری انتخابی (گزینشی)

در مرحله سوم، مقوله‌های محوری مرتبط با یکدیگر ترکیب شدند و در قالب مقوله‌های اصلی و جامع‌تری سازمان یافتند. این مرحله با راهنمایی استاد راهنما و بازبینی مداوم انجام شد. به عنوان نمونه، مقوله‌های محوری مرتبط با «فقدان دانش عمومی»، «موانع توسعه شخصی» و «فقدان مهارت‌های سواد اطلاعاتی» همگی در سطحی بالاتر تحت مقوله انتخابی «موانع فردی» قرار گرفتند. در این فرایند، حدود ۱۰۰ کد باز که ارتباط مستقیمی با اهداف پژوهش نداشتند حذف گردید تا انسجام و شفافیت تحلیل حفظ شود. در نهایت، ۱۴ کد انتخابی برای کتابداران تثبیت شد. به این ترتیب، فرایند سه‌مرحله‌ای کدگذاری از سطح مفاهیم پراکنده و اولیه به سمت مقوله‌های مرکزی و سپس مقوله‌های اصلی حرکت کرد و چارچوبی منسجم برای تحلیل دیدگاه کتابداران درباره نیازهای اطلاعاتی، موانع و راهکارهای موجود فراهم ساخت.

مرحله سوم: کنترل کیفیت کدگذاری

برای اطمینان از اعتبار داده‌ها، در آغاز پژوهش دو مصاحبه آزمایشی صورت گرفت. نسخه پیاده‌سازی شده هر مصاحبه جهت بازبینی در اختیار مشارکت‌کنندگان قرار گرفت (اعتبار از طریق تأیید مشارکت‌کنندگان). در زمینه پایایی کدگذاری، از روش توافق میان کدگذاران استفاده شد؛ بدین صورت که ۲۰ درصد از داده‌ها توسط کدگذار دوم بررسی شد و نتایج نشان‌دهنده توافق بالا میان دو کدگذار بود. تمامی کدها در نهایت توسط تیم پژوهش مرور و تأیید شدند. علاوه بر این، فرایند تحلیل داده‌ها به طور مداوم با استناد به متون علمی موجود بازبینی شد تا انسجام تحلیلی تضمین شود.

یافته‌ها

پرسش اول: از دیدگاه کتابداران، انواع نیازهای اطلاعاتی زنان باردار روستایی چیست؟ در جهت پاسخ به پرسش اول پژوهش، یافته‌های جدول ۲ انواع نیازهای اطلاعاتی زنان باردار از دیدگاه کتابداران را نشان می‌دهد. یافته‌های مستخرج از مصاحبه‌ها منجر به شناسایی ۳ مقوله و ۱۰ کد مفهومی شده است.

جدول ۲. انواع نیازهای اطلاعاتی زنان باردار از دیدگاه کتابداران

مفهوم	مقوله
بهره‌مندی از منابع اطلاعاتی متنوع	نیازهای درونی
کسب اطلاعات عمومی	
شرکت در برنامه‌های آموزشی	
ارتقای دانش و مهارت	نیازهای آگاهانه
مهارت‌های خانه‌داری	
نیازهای اطلاعاتی مربوط به فرزندپروری	
آگاهی از اطلاعات مربوط به بارداری	نیازهای رسمی‌شده
آگاهی از اطلاعات مربوط به زایمان	
دریافت اطلاعات سلامت	
آگاهی از اطلاعات کسب‌وکار	

به طور کلی، دیدگاه کتابداران نشان می‌دهد زنان باردار نیازهای اطلاعاتی متنوعی دارند که از منابع تخصصی پزشکی تا مهارت‌های زندگی روزمره را در برمی‌گیرد. برخی از کتابداران (۳، ۷ و ۸) بر اهمیت دسترسی به منابع جامع بارداری، کتاب‌های تخصصی و اطلاعات روزآمد تأکید داشتند تا زنان بتوانند اطلاعات تکمیلی و معتبر کسب کنند. گروهی دیگر (۵، ۲ و ۱) نیاز زنان باردار به موضوعات عمومی‌تر همچون مباحث دینی، روان‌شناسی، حقوق و جایگاه اجتماعی را برجسته کردند. همچنین، شرکت در کارگاه‌های آموزشی پیش، حین و پس از بارداری از دید برخی کتابداران (۲، ۶ و ۱۴) نقش مهمی در پاسخگویی به نیازهای زنان دارد.

کتابداران بیرجند و درمیان بر ارتقای دانش و مهارت زنان باردار تأکید داشتند و معرفی کتاب‌های مرتبط با مراقبت‌ها و مهارت‌های بارداری را ضروری دانستند. برخی دیگر (۳، ۱۳ و ۸) نیز مهارت‌های خانه‌داری، آشپزی، خیاطی و تربیت فرزند را از نیازهای مهم دانستند و بر ضرورت آشنایی با اصول فرزندپروری، تغذیه کودک و شیردهی اشاره کردند.

نیازهای رسمی‌تر شامل آگاهی از مراقبت‌های بارداری، تحولات فیزیکی، داروها، آزمایش‌ها، زایمان، انتخاب پزشک، هزینه‌ها و تغذیه پس از زایمان نیز مطرح شد. علاوه بر آن، موضوعات سلامت روان، مشاوره خانواده و آگاهی از مراکز درمانی توسط برخی کتابداران (۲، ۴، ۵، ۷ و ۸) مورد توجه قرار گرفت. در پایان، گروهی (۱، ۲، ۳ و ۴) به نیازهای اطلاعاتی در حوزه کسب‌وکار و بازاریابی اشاره کردند و کتابخانه‌ها را نهادی مناسب برای ارائه آموزش‌های کاربردی در این زمینه دانستند. در مجموع، کتابخانه‌های عمومی می‌توانند با فراهم‌سازی منابع متنوع و برگزاری برنامه‌های آموزشی، بخش مهمی از نیازهای اطلاعاتی زنان باردار را پوشش دهند.

پرسش دوم: از دیدگاه کتابداران، زنان باردار روستایی چگونه نیازهای اطلاعاتی خود را تأمین می‌کنند؟

در جهت پاسخ به پرسش دوم پژوهش، یافته‌های جدول ۳ روش‌های تأمین نیازهای اطلاعاتی زنان باردار از دیدگاه کتابداران را نشان می‌دهد. یافته‌های مستخرج از مصاحبه‌ها منجر به شناسایی ۲ مقوله و ۶ کد مفهومی شده است.

جدول ۳. چگونگی تأمین نیازهای اطلاعاتی زنان باردار از دیدگاه کتابداران

مفهوم	مقوله
شرکت در برنامه‌های آموزشی و مهارتی	جستجوی مداوم
مراجعه حضوری	
استفاده از منابع اطلاعاتی	
جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی و وب‌گاه‌ها	جستجوی فعال
تعامل با شبکه‌های بهداشتی	
تعامل اجتماعی	

این پرسش به بررسی دیدگاه کتابداران درباره شیوه‌های تأمین نیازهای اطلاعاتی زنان باردار روستایی می‌پردازد. به اعتقاد کتابداران، زنان باردار برای پاسخ به نیازهای خود از روش‌های گوناگونی بهره می‌گیرند که مهمترین آن‌ها جستجوی مداوم و فعال، مراجعه حضوری، استفاده از منابع دیجیتال، تعامل با شبکه‌های بهداشتی و تعامل اجتماعی است.

کتابداران بر این باورند که شرکت در کلاس‌های آمادگی زایمان، کارگاه‌های آموزشی و دوره‌های مهارت‌آموزی می‌تواند بخش مهمی از نیازهای آموزشی و اطلاعاتی این گروه را برآورده کند. مراجعه حضوری به کتابخانه‌های عمومی و بهره‌گیری از منابع مکتوب و پایگاه‌های اطلاعاتی یا مراجعه به مراکز بهداشت نیز از دیگر شیوه‌های مؤثر است. به گفته کتابدار ۶، کتابخانه‌ها می‌توانند از طریق منابع چاپی و دیجیتال، پاسخگوی این نیازها باشند.

از نگاه گروهی دیگر، جستجوی فعال در منابع اطلاعاتی کتابخانه‌ها نظیر تازه‌های کتاب، بروشورها، خدمات کتابخانه سیار، کتاب‌های صوتی، پوسترها، اینفوگرافیک‌ها، مجلات بارداری و مقالات علمی نیز اهمیت دارد. همچنین دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی و وب‌گاه‌های معتبر از جمله مگاپیپر، سیویلیکا، گوگل و سامانه سامان یکی دیگر از روش‌های رایج جستجوی زنان باردار برای دسترسی به اطلاعات روزآمد است.

کتابداران بر تعامل با پزشکان، پرستاران و خانه‌های بهداشت نیز تأکید داشتند. این تعامل می‌تواند حضوری یا آنلاین باشد و نقش مهمی در دسترسی به اطلاعات معتبر دارد. علاوه بر این، تعامل اجتماعی با خانواده، خویشاوندان، دوستان و دیگر زنان باردار، تبادل تجربه در شبکه‌های اجتماعی و گروه‌های گفتگو از دیگر منابع غیررسمی برای تأمین نیازهای اطلاعاتی معرفی شد.

در مجموع، از دید کتابداران، زنان باردار روستایی با بهره‌گیری از ترکیبی از منابع رسمی (کتابخانه‌ها، پایگاه‌های اطلاعاتی و شبکه‌های بهداشتی) و غیررسمی (خانواده، اطرافیان و گروه‌های اجتماعی) می‌توانند نیازهای متنوع اطلاعاتی خود را برطرف کنند.

پرسش سوم: از دیدگاه کتابداران، راهکارهای زنان باردار روستایی برای تأمین نیازهای اطلاعاتی

چیست؟

یافته‌های جدول ۴ در جهت پاسخ به پرسش سوم پژوهش، راهکارهای زنان باردار در تأمین منابع اطلاعاتی از دیدگاه کتابداران را ارائه می‌دهد. یافته‌های مستخرج از مصاحبه‌ها منجر به شناسایی ۵ مقوله و ۲۱ کد مفهومی شده است.

جدول ۴. راهکارهای زنان باردار در تأمین منابع اطلاعاتی از دیدگاه کتابداران

مفهوم	مقوله
تعامل با مراکز سلامت‌محور (تعامل با مرکز بهداشت، همکاری با مراکز بهداشت در ارائه خدمات سلامت، همکاری با مراکز بهداشت در برگزاری کارگاه‌های آموزشی)	تعامل با سازمان‌ها
تعامل با سازمان‌های ذی‌ربط (تعامل با بهزیستی، تعامل با فنی حرفه‌ای، تعامل با کمیته امداد)	
آموزش اشتغال محور (برگزاری کارگاه‌های آموزشی، برگزاری دوره‌های آموزشی)	ارائه خدمات مبتنی بر آموزش
آموزش سلامت‌محور (برگزاری کلاس‌های آمادگی برای زایمان، برگزاری کارگاه‌های آموزشی قبل بارداری، آموزش ورزش‌های دوران بارداری)	
ارائه خدمات سلامت (ترویج سواد سلامت توسط کتابخانه، تسهیلگری خدمات سلامت)	بهبود زیرساخت بهداشت و درمان
ارائه خدمات مشاوره (برنامه‌ریزی برای همکاری با مراکز مشاوره، ارائه خدمات مشاوره روان‌شناختی)	
تخصیص کادر درمان (حضور پزشک زنان در کتابخانه، حضور مشاور در محل کتابخانه، حضور کارشناس شبکه بهداشت در کتابخانه)	
تعامل با کادر درمان (تعامل با کارشناسان حوزه سلامت، تعامل با پزشکان در ارائه خدمات سلامت)	
بهبود خدمات زیرساختی (ایجاد فضای آموزشی در کتابخانه، بهبود فضای کتابخانه)	توسعه خدمات کتابخانه‌ای

مفهوم	مقاله
تأمین نیروی انسانی (حضور داوطلبانه مدرس آموزشی، استخدام نیروی کتابدار)	
اهدای منابع اطلاعاتی مرتبط (اهدای نشریات حوزه سلامت به مراکز بهداشت، اهداء نشریات حوزه سلامت به زنان باردار)	
ارائه منابع اطلاعاتی (ارائه کتب مرتبط، ارائه بسته‌های منابع اطلاعاتی بارداری)	
ارائه خدمات مبتنی بر وب (ترویج گروه‌های آنلاین کتاب‌خوانی مختص زنان باردار، راه‌اندازی کارگاه کتاب‌خوانی مجازی)	
ارائه خدمات فرهنگی (برگزاری کارگاه کتابخانه انسانی، جلسات قصه‌گویی)	
ارائه خدمات آگاهی‌رسانی (معرفی کتب مرتبط دوران بارداری، آگاهی‌رسانی از خدمات کتابخانه)	
ارائه خدمات جنبی (اجرای طرح پیک کتاب، ارائه خدمات سیار کتابخانه)	
جلب مشارکت در تولید محتوا (تولید محتوای بارداری در شبکه‌های اجتماعی، تولید محتوای اطلاعات سلامت)	
اشتراک‌گذاری تجارب (ارائه تجارب مادران، مستندسازی تجربیات مادران)	
مشارکت افزایی کاربران (تقویت تعامل با کاربران کتابخانه، دعوت از مراجعین باردار، مشارکت کاربران در ارائه خدمات سواد سلامت)	بهبود خدمات مبتنی بر کاربران
بهبود خدمات رفاهی (دسترسی آسان به محل کتابخانه، مناسب‌سازی فضا برای زنان باردار)	
نیازسنجی (شناسایی گروه هدف، نیازسنجی اطلاعات)	

این پرسش به شناسایی راهکارهایی از دیدگاه کتابداران برای تأمین نیازهای اطلاعاتی زنان باردار می‌پردازد. یکی از مهمترین این راهکارها، تعامل با سازمان‌ها و نهادهای سلامت‌محور است. کتابداران معتقدند همکاری با مراکز بهداشت، درمانگاه‌ها، دانشگاه علوم پزشکی، سازمان فنی‌وحرفه‌ای، بهزیستی و حتی نهادهای فرهنگی می‌تواند دسترسی زنان به اطلاعات را گسترش دهد. برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های مشترک، نمونه‌ای از این تعامل است که در برخی کتابخانه‌ها اجرا شده است.

خدمات آموزشی نیز از دید کتابداران نقش کلیدی دارد. این خدمات می‌تواند شامل: کارگاه‌های کارآفرینی، آموزش بازاریابی و مشاغل خانگی در کنار کلاس‌های سلامت، مانند: آمادگی زایمان، ورزش دوران بارداری و سواد سلامت باشد. آنان همچنین بر اهمیت بهبود زیرساخت‌های بهداشتی تأکید داشتند و پیشنهاد کردند کتابخانه‌ها در نقش تسهیلگر عمل کنند؛ مانند: ارائه ویزیت رایگان، مشاوره روان‌شناسی و ژنتیک یا ارجاع به مراکز درمانی. برگزاری جلسات مشاوره در کتابخانه با حضور متخصصان نیز راهکاری مؤثر دانسته شد.

توسعه خدمات کتابخانه‌ای محور دیگری بود. کتابداران بر لزوم ارتقای فضاهای آموزشی، تجهیزات، بودجه دولتی و به ویژه تأمین نیروی انسانی کافی، خصوصاً کتابداران زن، تأکید کردند. ارائه منابع روزآمد شامل کتاب‌ها، مجلات، بسته‌های اطلاعاتی، کتاب‌های صوتی و محتوای چندرسانه‌ای نیز ضروری دانسته شد.

دسترسی به اینترنت پرسرعت، کارگاه‌های آنلاین و ایجاد گروه‌های مجازی از دیگر پیشنهادها بود. علاوه بر آن، فعالیت‌های فرهنگی مانند: نشست‌ها، نمایشگاه‌ها و جشنواره‌ها به عنوان ابزارهای مکمل معرفی شدند. کتابداران همچنین خدمات آگاهی‌رسانی مستمر را ضروری دانستند؛ مانند: معرفی منابع جدید بارداری، اجرای طرح پیک کتاب و آموزش استفاده از سامانه‌های اطلاعاتی. این اقدامات می‌تواند موجب افزایش اعتماد و وفاداری کاربران شود. در نهایت، تأکید شد که خدمات کاربرمحور اهمیت دارد: مشارکت زنان در تولید محتوا، ثبت تجربه‌های مادری، برگزاری برنامه‌های خانوادگی، بهبود فضاهای کتابخانه برای زنان باردار و انجام نیازسنجی مستمر، همگی می‌توانند نقش مؤثری در پاسخ به نیازهای اطلاعاتی آنان ایفا کنند.

پرسش چهارم: از دیدگاه کتابداران، چالش‌های آنان در مسیر دستیابی به اطلاعات کدام است؟

یافته‌های جدول ۵ در جهت پاسخ به پرسش چهارم پژوهش، چالش‌های زنان باردار در تأمین منابع اطلاعاتی از دیدگاه کتابداران را ارائه می‌دهد. یافته‌های مستخرج از مصاحبه‌ها منجر به شناسایی ۴ مقوله و ۱۲ کد مفهومی شده است.

جدول ۵. چالش‌های زنان باردار در تأمین منابع اطلاعاتی از دیدگاه کتابداران

مفهوم	مقوله
موانع توسعه شخصی (فقدان اعتمادبه‌نفس زنان باردار، عدم مراجعه به کتابخانه)	موانع فردی
عوامل خانوادگی (مشغله زیاد زنان باردار، عدم اجازه حضور زنان در اجتماع)	
فقدان مهارت‌های سواد اطلاعاتی (نبود آگاهی از اهمیت اطلاعات، فقدان آگاهی از خدمات کتابخانه و فقدان احساس نیاز به کتابخانه)	
موانع مالی (فقدان منابع تأمین مالی، کمبود بودجه کتابخانه)	چالش‌های اقتصادی - رفاهی
موانع ترابری (بعد مسافت، نداشتن جاده آسفالت، فقدان ابزارهای ترابری عمومی)	چالش‌های فرهنگی
فقدان مراکز آموزشی (عدم دسترسی به مراکز اطلاع‌رسانی، فقدان کتابخانه)	
عدم دسترسی به منابع اطلاعاتی (کمبود منابع اطلاعاتی مرتبط، فقدان منابع اطلاعاتی مرتبط)	
ضعف زیرساخت‌های رفاهی کتابخانه‌ها (فقدان دوره‌های آموزشی حوزه بارداری، فضای ناکافی کتابخانه)	
ضعف خدمات زیرساختی (کمبود امکانات کتابخانه، فقدان خدمات مختص زنان باردار)	ضعف زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات
خدمات مرتبط با نیروی انسانی (کمبود نیروی کتابدار، مشغله زیاد کتابدار)	
فقدان رسانه‌های جمعی (فقدان رایانه، نداشتن گوشی تلفن همراه)	
ضعف سرویس‌های مبتنی بر خدمات آنلاین (عدم دسترسی به اینترنت، عدم ارائه خدمات اینترنتی)	

هدف از طرح این پرسش، شناخت این مسئله است که از دیدگاه کتابداران، چالش‌های زنان باردار روستایی برای تأمین نیازهای اطلاعاتی‌شان چیست. از دیدگاه کتابداران، زنان باردار در تأمین نیازهای اطلاعاتی خود با موانع متعددی روبه‌رو هستند. این موانع در چند سطح دسته‌بندی می‌شوند. نخست، موانع

فردی شامل کمبود زمان، نداشتن اعتماد به نفس، ضعف سواد اطلاعاتی و رسانه‌ای، اتکا به منابع غیررسمی مانند: توصیه‌های خانوادگی، بی‌میلی به مراجعه به کتابخانه و عدم استفاده از خدماتی چون پیک کتاب است. چنان که کتابدار ۱۳ توضیح می‌دهد: «خانم‌های باردار خیلی دچار کمبود وقت هستند و فرصت ندارند که مراجعه کنند به کتابخانه و حالا اگر اطلاعاتی نیازشون هست بخوان و استفاده کنند».

در سطح خانوادگی، مخالفت یا بی‌توجهی مردان به حضور زنان در برنامه‌های آموزشی، مشغله زیاد همسران و موانع فرهنگی خانواده موجب محدودیت زنان در دسترسی به اطلاعات می‌شود. به گفته کتابدار ۱ «من کتابدار که نمی‌تونم برم بگم بهشون پاشید بیاین کتابخانه، بهم میگن برو بابا من باید سبزی‌هامو پاک کنم و هزارتا کار دیگه».

چالش‌های اقتصادی نیز نقش پررنگی دارند. کمبود منابع مالی کتابخانه‌ها، وضعیت استیجاری و کوچک بودن فضا، کمبود امکانات بهداشتی، هزینه بالای خدمات مشاوره و اینترنت و حتی هزینه پیک کتاب موانع مهمی به شمار می‌آیند. مشکلات حمل‌ونقل، بعد مسافت و نبود وسایل نقلیه عمومی نیز بر این محدودیت‌ها می‌افزاید.

از منظر فرهنگی، کمبود مراکز آموزشی و اطلاع‌رسانی، نبود منابع به‌روز در حوزه سلامت و تغذیه، ضعف زیرساخت‌های رفاهی کتابخانه‌ها و محدودیت ساعات کاری بر عدم استقبال زنان اثرگذار است. در نهایت، ضعف زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات همچون نبود اینترنت پایدار و کمبود رسانه‌های جمعی نیز از موانع جدی محسوب می‌شود.

بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

انواع نیازهای اطلاعاتی زنان باردار از دیدگاه کتابداران

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که نیازهای اطلاعاتی زنان باردار، از منظر کتابداران، طیفی گسترده از نیازهای درونی و عمومی تا نیازهای رسمی شده و تخصصی را در برمی‌گیرد. این تنوع نشان می‌دهد که زنان باردار تنها به اطلاعات پزشکی محدود نیاز ندارند، بلکه مجموعه‌ای از اطلاعات مرتبط با زندگی روزمره، مهارت‌های خانه‌داری، فرزندپروری، سلامت روان و آگاهی اجتماعی را نیز جستجو می‌کنند. این الگو با بررسی پیشینه نیز همخوان است؛ برای مثال، بنارد و چیپونگ‌اهلو (۲۰۱۷) و اسلام و احمد (۲۰۱۲) گزارش کرده‌اند که زنان و ساکنان روستایی برای تصمیم‌گیری‌های روزمره و انتخاب‌های مرتبط با سلامت، نیازمند ترکیبی از اطلاعات رسمی و غیررسمی هستند. نتایج همچنین بیانگر این است که زنان باردار علاوه بر نیازهای آگاهی‌بخش در حوزه بارداری و زایمان، به طیف گسترده‌ای از اطلاعات مهارتی و حمایتی شامل مهارت‌های

خانه‌داری، تغذیه کودک، اصول فرزندپروری، سلامت روان و آگاهی از خدمات درمانی نیاز دارند. همچنین، نقش کتابخانه‌ها در پاسخگویی به نیازهای سلامت‌محور زنان در پژوهش‌هایی مانند ناکارلا و هاروود (۲۰۲۱) و ژانگ و پاری (۲۰۱۸) برجسته شده است؛ به ویژه آنجا که کتابخانه‌ها به عنوان «فضاهای سلامت‌محور» و «مراکز میانجی اطلاعات» معرفی شده‌اند. اشاره کتابداران به نیازهای کسب‌وکار و توانمندی اقتصادی نیز با مطالعات بلوال (۲۰۲۱) و دادو و محمد (۲۰۱۳) سازگار است که نقش کتابخانه‌ها را در توانمندسازی اقتصادی زنان و ساکنان مناطق روستایی برجسته می‌کنند. بنابراین، یافته‌های این پژوهش تأکید می‌کند که کتابخانه‌های عمومی در مناطق روستایی می‌توانند با ارائه منابع چندبعدی و اجرای برنامه‌های آموزشی مستمر، نقشی کلیدی در پوشش نیازهای اطلاعاتی زنان باردار و توانمندسازی آنان ایفا کنند؛ به ویژه در شرایطی که دسترسی به خدمات بهداشتی و آموزشی در این مناطق محدود است.

چگونگی تأمین نیازهای اطلاعاتی زنان باردار از دیدگاه کتابداران

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که زنان باردار برای تأمین نیازهای اطلاعاتی خود از مجموعه‌ای از روش‌های «جستجوی مداوم» و «جستجوی فعال» بهره می‌گیرند؛ روش‌هایی که شامل شرکت در کارگاه‌های آموزشی، مراجعه حضوری به کتابخانه، استفاده از منابع چاپی و دیجیتال، جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی و تعامل مستقیم با مراکز بهداشتی است. این روند با یافته‌های پژوهشگرانی چون ویتنی و دیگران (۲۰۱۷) همراستا است که کتابخانه‌ها را «شریک کلیدی سلامت» معرفی کرده‌اند و نقش آن‌ها را در دسترسی جامعه به اطلاعات معتبر بهداشتی برجسته کرده‌اند. نکته‌ای که در یافته‌های حاضر نیز بازتاب یافته، زیرا زنان باردار برای دریافت اطلاعات زایمان، مراقبت‌های بارداری و سلامت روان، علاوه بر تعامل با کتابداران، به شبکه‌های بهداشتی مراجعه می‌کنند. استفاده زنان از پایگاه‌های اطلاعاتی و وبگاه‌های معتبر نیز با پژوهش گرابووسکا (۲۰۲۴) همخوان است که نشان می‌دهد زنان باردار در کنار مراجعه به کتابخانه، اطلاعات خود را از محیط دیجیتال نیز تکمیل می‌کنند.

نتایج همچنین نشان می‌دهد که تأمین نیازهای اطلاعاتی زنان باردار روستایی تنها به منابع رسمی محدود نیست و آنان به طور گسترده از منابع غیررسمی همچون خانواده، خویشاوندان، دوستان، دیگر زنان باردار و گروه‌های اجتماعی برای تبادل تجربه و دریافت پیشنهادهای عملی استفاده می‌کنند. این یافته، با مطالعات اسلام و احمد (۲۰۱۲) هماهنگ است که نشان داده‌اند ساکنان روستایی به دلیل محدودیت‌های دسترسی و سواد اطلاعاتی، به منابع غیررسمی اتکا بیشتری دارند. همچنین، بنارد و چیپونگهلو (۲۰۱۷) نیز بیان کرده‌اند که تعاملات اجتماعی نقش مهمی در دسترسی زنان به اطلاعات سلامت دارد. از سوی دیگر، اشاره کتابداران به نقش کتابخانه در ارائه خدمات متنوع شامل: تازه‌های کتاب، کتابخانه سیار، پوسترها و

بروشورها با نتایج دادو و محمد (۲۰۱۳) و بلوال (۲۰۲۱) نیز قابل مقایسه است که بر نقش توسعه‌ای کتابخانه‌های عمومی در جوامع روستایی تأکید کرده‌اند. بنابراین، یافته‌های پژوهش حاضر تأیید می‌کند که زنان باردار برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود از ترکیبی از منابع رسمی (کتابخانه‌ها، پایگاه‌های اطلاعاتی، پزشکان و مراکز بهداشتی) و غیررسمی (شبکه‌های اجتماعی و روابط خانوادگی) بهره می‌گیرند و این ترکیب، کارآمدترین الگوی دسترسی در بافت روستایی به شمار می‌آید.

راهکارهای زنان باردار در تأمین منابع اطلاعاتی از دیدگاه کتابداران

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که راهکارهای پیشنهادی کتابداران برای تأمین نیازهای اطلاعاتی زنان باردار روستایی ماهیتی چندسطحی دارد و از همکاری بین‌سازمانی تا توسعه خدمات کتابخانه‌ای و مشارکت‌محوری کاربران را در بر می‌گیرد. تأکید کتابداران بر تعامل فعال با مراکز بهداشتی، فنی‌وحرفه‌ای و نهادهای حمایتی نشان‌دهنده درک آنان از نقش کتابخانه به عنوان «میانجی اطلاعاتی» است؛ نقشی که با یافته‌های ژانگ و پاری (۲۰۱۸) همراستاست و آن‌ها نیز کتابخانه را بازیگری مؤثر در ایجاد فرهنگ سلامت معرفی کرده‌اند. ارائه کارگاه‌های آموزشی سلامت‌محور و اشتغال‌محور از کلاس‌های آمادگی زایمان تا دوره‌های کارآفرینی نیز با نتایج بلوال (۲۰۲۱) همخوانی دارد که کتابخانه‌ها را یکی از مهمترین نهادهای توانمندسازی زنان در جوامع محروم می‌داند. افزون بر این، استفاده از ترکیبی از منابع رسمی کتابخانه‌ای و منابع غیررسمی مانند گروه‌های اجتماعی، تجربه‌های مادران و شبکه‌های ارتباطی محلی با یافته‌های اسلام و احمد (۲۰۱۲) مطابقت دارد که نشان می‌دهد زنان روستایی برای رفع شکاف اطلاعاتی، غالباً از شبکه‌های چندگانه و مکمل بهره می‌گیرند. آنچه یافته‌های این پژوهش را غنی‌تر می‌سازد، تأکید کتابداران بر راهکارهای کاربرمحور است که از مشارکت زنان در تولید محتوا تا مستندسازی تجربه‌های مادری که نوعی «توانمندسازی از پایین» را در چارچوب کتابخانه‌های روستایی ممکن می‌سازد. مجموعه این نتایج نشان می‌دهد که کتابخانه‌های عمومی در مناطق روستایی، در صورت برخورداری از تعامل بین‌سازمانی، زیرساخت مناسب و مشارکت کاربران، می‌توانند به نهادی چندوظیفه‌ای تبدیل شوند که نه تنها اطلاعات تخصصی و سلامت‌محور ارائه می‌کند، بلکه به ارتقای رفاه، آگاهی و توانمندی اجتماعی زنان باردار نیز یاری می‌رساند.

چالش‌های زنان باردار در تأمین منابع اطلاعاتی از دیدگاه کتابداران

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که زنان باردار روستایی در مسیر تأمین نیازهای اطلاعاتی خود با مجموعه‌ای از چالش‌های چندلایه مواجه‌اند که ریشه در عوامل فردی، خانوادگی، اقتصادی، فرهنگی و زیرساختی دارد. ضعف سواد اطلاعاتی، نداشتن اعتماد به نفس و اتکای بیش از حد به منابع غیررسمی مانند توصیه‌های خانوادگی، مانع از مراجعه فعال آنان به کتابخانه و دریافت اطلاعات معتبر می‌شود. محدودیت‌های

خانوادگی از جمله مخالفت همسر یا مشغله‌های کاری و خانگی نیز دامنه دسترسی زنان به خدمات اطلاعاتی را کاهش می‌دهد و فرصت مشارکت آنان در برنامه‌های آموزشی را محدود می‌سازد. در سطح زیرساختی، کمبود منابع مالی، ناکافی بودن فضا و تجهیزات کتابخانه، نبود دوره‌های آموزشی مرتبط با بارداری و ضعف خدمات دیجیتال، همگی سبب می‌شود زنان نتوانند از اطلاعات به‌روز و قابل‌اعتماد استفاده کنند. همچنین مشکلات حمل‌ونقل، فاصله زیاد تا کتابخانه و عدم دسترسی پایدار به اینترنت، این شکاف اطلاعاتی را تشدید می‌کند. این مجموعه چالش‌ها نشان می‌دهد که دسترسی اطلاعاتی زنان باردار نه تنها به توان فردی، بلکه به شرایط اقتصادی، فرهنگی و ساختاری جامعه روستایی وابسته است.

یافته‌های این پژوهش با نتایج بنارد و چیپونگهلو (۲۰۱۷) که تأکید می‌کنند زنان در جوامع کم‌برخوردار، علاوه بر محدودیت‌های خانوادگی و فرهنگی، با کمبود منابع اطلاعات سلامت و ضعف شبکه‌های اطلاع‌رسانی مواجه‌اند، مطابقت دارد؛ موضوعی که در داده‌های حاضر با مواردی مانند نبود دوره‌های آموزشی بارداری، کمبود منابع به‌روز و محدودیت ساعت کاری کتابخانه بیان شده است. همسویی یافته‌های این پژوهش با پیشینه‌های بین‌المللی نشان می‌دهد که چالش‌های اطلاعاتی زنان باردار روستایی، الگویی جهانی از نابرابری اطلاعاتی را منعکس می‌کند و رفع آن نیازمند تقویت زیرساخت‌ها، افزایش مشارکت خانوادگی و توسعه خدمات کاربرمحور در کتابخانه‌های عمومی است.

کتابخانه‌های عمومی به ویژه در مناطقی مانند شهرستان‌های بیرجند و درمیان که ممکن است تنها مراکز رسمی ارائه‌دهنده خدمات اطلاعاتی باشند، نقش اساسی در این زمینه ایفا می‌کنند. اهمیت و ضرورت تسلط کتابداران بر ارائه خدمات اطلاعاتی - آموزشی مرتبط و متناسب با نیازهای این گروه دوچندان است. در پرتو این یافته‌ها، پژوهش حاضر نیز نشان داد که کتابخانه‌های عمومی در ایران، به ویژه در استان خراسان جنوبی، هنوز نتوانسته‌اند ظرفیت‌های بالقوه خود را در پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی زنان باردار به طور کامل به کار گیرند. اگرچه برخی اقدامات در زمینه ارائه خدمات فرهنگی و آموزشی انجام شده است، اما فاصله میان نیازهای واقعی زنان و خدمات ارائه‌شده همچنان قابل توجه است. برای کاهش این شکاف، لازم است کتابخانه‌های عمومی ضمن همکاری با مراکز بهداشت، دانشگاه‌های علوم پزشکی، سازمان فنی‌وحرفه‌ای و دیگر نهادهای ذی‌ربط، برنامه‌های جامع‌تری را در حوزه آموزش سلامت، مشاوره و ارائه خدمات اطلاعاتی اجرا کنند. از نتایج عملی این پژوهش می‌توان به چند نکته مهم اشاره کرد. نخست، زنان باردار می‌توانند با آگاهی از نیازهای اطلاعاتی خود و راهکارهای تأمین آن‌ها، نقش فعال‌تری در فرایند دسترسی به اطلاعات ایفا کنند. آن‌ها همچنین می‌توانند این نیازها را به عنوان مطالبه‌ای جدی از مسئولان حوزه سلامت و نهادهای فرهنگی، از جمله کتابخانه‌های عمومی، پیگیری نمایند. دوم، کتابداران با بهره‌گیری از یافته‌های این پژوهش می‌توانند

آگاهی خود را نسبت به نیازهای خاص زنان باردار افزایش داده و در طراحی برنامه‌ها، برگزاری کارگاه‌های آموزشی و توسعه خدمات هدفمند نقش فعال‌تری ایفا کنند. سوم، مسئولان حوزه سلامت و مدیران کتابخانه‌های عمومی می‌توانند با توجه به نتایج این مطالعه، برنامه‌ریزی‌های دقیق‌تری برای ارتقای سطح آگاهی و سلامت زنان باردار انجام دهند. چهارم، این پژوهش می‌تواند برای دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی الهام‌بخش باشد تا در پژوهش‌های آینده به نقش کتابخانه‌ها در پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی گروه‌های خاص، از جمله گروه‌های آسیب‌پذیر، توجه بیشتری کنند.

در مجموع، می‌توان گفت که کتابخانه‌های عمومی با ظرفیت‌های گسترده‌ای که در حوزه اطلاع‌رسانی، آموزش و خدمات فرهنگی دارند، می‌توانند به عنوان یکی از ارکان کلیدی در ارتقای سلامت زنان باردار و خانواده‌ها عمل کنند. تحقق این هدف مستلزم شناسایی دقیق نیازهای اطلاعاتی، رفع موانع موجود، افزایش همکاری‌های بین‌بخشی و سرمایه‌گذاری بر روی توسعه منابع و مهارت‌های کتابداران است. چنین رویکردی می‌تواند نه تنها به ارتقای کیفیت زندگی زنان باردار و خانواده‌های آنان منجر شود، بلکه در سطح کلان نیز به بهبود شاخص‌های توسعه انسانی و اجتماعی در جامعه کمک نماید.

بر اساس یافته‌ها، مجموعه‌ای از پیشنهادها قابل ارائه است. در اولویت نخست، کتابخانه‌ها باید با مراکز بهداشتی و درمانی همکاری نزدیک‌تری برقرار کنند تا خدمات مشترکی مانند کارگاه‌های سلامت و مشاوره‌های تخصصی برای زنان باردار ارائه شود. در گام دوم، توسعه منابع مرتبط و روزآمد در حوزه سلامت زنان چه در قالب کتاب و مجله و چه در قالب منابع دیجیتال باید مدنظر قرار گیرد. سوم، تقویت زیرساخت‌های فناوری اطلاعات شامل اینترنت پایدار و خدمات آنلاین ضروری است تا موانع جغرافیایی کاهش یابد. در سطح چهارم، توانمندسازی کتابداران در حوزه سواد سلامت و مهارت‌های ارتباطی اهمیت دارد تا بتوانند نقش فعال‌تری در شناسایی و پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی زنان ایفا کنند. در نهایت، ارتقای خدمات کاربرمحور مانند مشارکت زنان در تولید محتوا و اشتراک‌گذاری تجارب می‌تواند به اعتمادسازی و افزایش استفاده از کتابخانه‌ها کمک کند.

با توجه به نتایج این پژوهش و شناسایی نیازها، موانع و راهکارهای موجود، انجام تحقیقات تکمیلی در ابعاد گسترده‌تر می‌تواند به تبیین عمیق‌تر نقش کتابخانه‌های عمومی در تأمین نیازهای اطلاعاتی زنان باردار و ارتقای خدمات آن‌ها کمک کند.

پژوهش‌های مداخله‌ای: طراحی و اجرای برنامه‌های آزمایشی (کارگاه‌های آموزشی، خدمات دیجیتال و

خدمات مشاوره‌ای) در کتابخانه‌های عمومی و ارزیابی تأثیر آن‌ها بر افزایش سطح آگاهی و سلامت زنان باردار.

پژوهش‌های فناوریانه: بررسی نقش فناوری‌های نوین (کتابخانه‌های دیجیتال، اپلیکیشن‌های کتابخانه‌ای، پلتفرم‌های هوش مصنوعی) در رفع نیازهای اطلاعاتی زنان باردار.

مطالعات تطبیقی بین‌المللی: مقایسه نقش کتابخانه‌های عمومی ایران با دیگر کشورها در زمینه ارتقای سواد سلامت و تأمین نیازهای اطلاعاتی زنان باردار، با هدف شناسایی تجارب موفق جهانی.

تحلیل سیاستی: بررسی نقش سیاست‌های کلان فرهنگی و بهداشتی در تقویت یا تضعیف نقش کتابخانه‌های عمومی در حوزه سلامت زنان.

سپاسگزاری

از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه بیرجند به خاطر حمایت حمایت معنوی پژوهش حاضر سپاسگزاری می‌شود. از مشارکت‌کنندگان در پژوهش برای شرکت در مصاحبه سپاسگزاری می‌شود. از داوران محترم به خاطر نظرات ارزشمند در جهت غنای مقاله حاضر سپاسگزاری می‌شود.

منابع

رضایی، طاهره؛ حجتی پور، محمد (۱۴۰۲). رسانه و توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی خراسان جنوبی؛ عملکرد، موانع و راهکارها. پنجمین همایش ملی زنان روستایی: ظرفیت‌ها و محدودیت‌های توانمندسازی زنان روستایی و عشایری، کلات نادری، ۱۰۹-۱۱۸.

<https://civilica.com/doc/1928646/120>

سید حسینی، شهره؛ ابراهیمی دواسی، ساره؛ نجفی شرح آباد، فاطمه؛ خسروی، زهرا؛ خسروی، عبدالرسول (۱۴۰۱). رفتار اطلاع‌یابی زنان باردار مراجعه‌کننده به مراکز بهداشتی درمانی شهر بوشهر در سال ۱۳۹۹. *مجله اطلاع‌رسانی پزشکی نوین*، ۸(۲)، ۱۱۸-۱۲۴.

عادلخانی، غزاله؛ پورغفار مغفرتی، محمدرضا؛ مدنی، سپیده؛ مطلبی طلاپه، سولماز (۱۳۹۳). نقش توانمندسازی زنان در توسعه پایدار روستایی. *اولین همایش ملی زن و توسعه پایدار روستایی، کرمانشاه*، ۱-۱۱.

کریمی، رضا؛ اکبرپور، محسن؛ اوراس، اکوش (۱۴۰۴). شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر نیازهای اطلاعاتی زنان باردار، علوم و فنون مدیریت اطلاعات، ۲۲۳۷.۱۲۷۸۴.۲۰۲۵/stim.22091/doi.org/10

نارمنجی، سیدمهدی (۱۴۰۲). جایگاه کتابخانه‌های عمومی در توانمندسازی زنان خانه‌دار با تأکید بر ظرفیت‌های فضای مجازی. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۹(۱)، ۶۲-۸۵.

نصراله زاده، شهرزاد (۱۳۹۳). رفتار اطلاع‌یابی سلامت زنان باردار: یک مطالعه گراند تئوری. *تعامل انسان و اطلاعات*، ۴(۱)، ۲۷۰-۲۸۱.

یاری، شیوا؛ بهرامی، محمدمبین (۱۴۰۳). نقش کتابخانه‌های عمومی روستایی در توانمندسازی و توسعه جامعه روستایی. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۳۰(۲)، ۱۴۰-۱۵۶.

References

- Adelkhan, G., Pourghafar Maghferati, M. R., Madani, S., & Matlabi Talatepeh, S. (2014). The role of women's empowerment in sustainable rural development. *Proceedings of the First National Conference on Women and Sustainable Rural Development* (pp. 1–11). Kermanshah. <https://sid.ir/paper/852592/fa> (in Persian)
- Asp, G., Pettersson, K. O., Sandberg, J., Kabakyenga, J., & Agardh, A. (2014). Associations between mass media exposure and birth preparedness among women in southwestern Uganda: a community-based survey. *Global health action*, 7(1), 22904.
- Atuase, D. (2018). Gender Equality and Women Empowerment in Ghana, the Role of Academic Libraries. *Journal of Applied Information Science*, 6(2), 14- 20.
- Belwal, M. C. (2021). Role of Public Library on Women Empowerment in Dehradun District. *Global Journal of Current Research*, 8(1), 1-8.
- Benard, R., & Chipungahelo, M. S. (2017). Accessibility of women to health information in Tanzania: A case study of Morogoro Region. *Library Review*, 66(6/7), 415-429. <https://doi.org/10.1108/LR-05-2017-0046>.
- Bhattacharyya, S., Srivastava, A., Saxena, M., Gogoi, M., Dwivedi, P., & Giessler, K. (2018). Do women's perspectives of quality of care during childbirth match with those of providers? A qualitative study in Uttar Pradesh, India. *Global health action*, 11(1), 1527971.
- Christopher, T. (2017). *The Role of Libraries in Achieving Gender Equality and Empowering all Women and Girls in Uganda*. An extended essay submitted to the university of Pretoria in partial fulfillment of the requirements for the continuing professional development programme.
- Daudu, H. M., & Mohammed, Z. (2013). Information dissemination, access and utilization for socio-economic empowerment of rural people in northern states of Nigeria. *Annals of Library and Information Studies*, 60, 231- 240.
- Grabowska, D. (2024). Pregnant Women and People with Young Children in Public Libraries in Poland. *Przegląd Biblioteczny*, 92(Special), 25-42. <https://doi.org/10.36702/pb.1145>
- Ilo, P., Ifijeh, G., Segun-Adeniran, C., Michael-Onuoha, H. C., & Ekwueme, L. (2021). Providing reproductive health information to rural women: The potentials of public libraries. *African Journal of Reproductive Health*, 25(5s), 210-218.
- Islam, M. S., & Ahmed, S. Z. (2012). The information needs and information-seeking behaviour of rural dwellers: A review of research. *IFLA journal*, 38(2), 137-147.
- Izah, M. (2021). The role of libraries and information centers in the provision of information resources and services for gender equality in Nigeria. *International Journal of Gender Studies*, 6(1), 31- 40.
- Karimi, R., Akbarpour, M., & Akush, O. (in Press). Identifying and ranking factors affecting the information needs of pregnant women. *Sciences and Techniques of Information Management*. <https://doi.org/10.22091/stim.2025.12784.2237>. (in Persian)

- Loudon, K., Buchanan, S., & Ruthven, I. (2016). The everyday life Information-Seeking behaviours of first-time mothers. *Journal of Documentation*, 72(1), 24-46.
- Mohammed, B. B. (2019). *Provision of public library services to meet the information needs of rural dwellers in the North-Western zone of Nigeria* (Doctoral dissertation, University of KwaZulu-Natal).
- Naccarella, L. & Horwood, J. (2021). Public libraries as health literate multi-purpose workspaces for improving health literacy. *Health Promotion Journal of Australia*, 32, 29–32.
- Narmenji, M. (2023). Examining the position of public libraries in empowering housewives with an emphasis on the capacities of cyberspace. *Research on Information Science and Public Libraries*, 29(1), 62-85. <http://publij.ir/article-1-2427-fa.html>. (in Persian)
- Nasrollahzadeh, S. (2015). Health Information-Seeking Behavior of Pregnant Women: A Grounded Theory Study. *Human Information Interaction*, 1(4), 270-281. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24237418.1393.1.4.4.0>. (in Persian)
- Rezaei, T., & Hajipour, M. (2023). Media and economic empowerment of rural women in South Khorasan: Performance, barriers, and solutions. *Proceedings of the Fifth National Conference on Rural Women: Capacities and Limitations of Empowering Rural and Nomadic Women* (pp. 109–120). Kalat Naderi. <https://civilica.com/doc/1928646/>. (in Persian)
- Rodrigues, C. B., Thomaz, E. B. A. F., Batista, R. F. L., Riggirozzi, P., Moreira, D. S. D. O., Gonçalves, L. L. M., & Lamy, Z. C. (2023). *Prenatal care and human rights: Addressing the gap between medical and legal frameworks and the experience of women in Brazil*. *Plos one*, 18(2), e0281581.
- Seyyed Hossini, S., Ebrahimi Davvasi, S., Najafi Sharjiabad, F., Khosravi, Z., & Khosravi, A. (2018). Health Information Seeking Behaviors of Pregnant Women Referred to the Health Centers in Bushehr, Iran. *JMIS*, 8(2), 118-124. <http://jmis.hums.ac.ir/article-1-367-fa.html> (in Persian)
- Taylor, R. S. (2015). Question-negotiation and information seeking in libraries. *College & Research Libraries*, 76(3), 251-267. <https://doi.org/10.5860/crl.76.3.251>
- Vassilakaki, E., & Moniarou-Papaconstaninou, V. (2023). Librarians' support in improving health literacy: A systematic literature review. *Journal of Librarianship and Information Science*, 55(2), 500-514.
- Whitney, W., Keselman, A., & Humphreys, B. (2017). Libraries and librarians: Key partners for progress in health literacy research and practice. *Information Services & Use*, 37(1), 85–100.
- Yari, S., & Bahrami, M. A. (2024). The Role of Rural Public Libraries in Empowering and Developing the Rural Community. *Research on Information Science and Public Libraries*, 30(2), 140-156. <http://publij.ir/article-1-2525-fa.html> (in Persian)
- Zhang, Y., & Parry, K. (2018). Health sciences and public librarians partnering to create a culture of health. *Journal of Consumer Health on the Internet*, 22(2), 102-111.